

## Starozgodovinski pomenki.

Hemona, Emona, Amina, Kamana = Ljubljana.

(Konec.)

Spisal Davorin Terstenjak.

Leta 1853 sem se v „Novicah“ najprej oglašil in pognal za slovenščinost imen Emona in Nauportus.

S člankom o imenih Emona in Nauportus tudi sklenem priobčevanja svojih starinoslovnih snemkov v „Novicah“ z opazko, da hočem odslej vse svoje moči napenjati, da delo o starotinah slovenskih berž ko berž dogotovim. Končavši pa svoje preiskave se serčno zahvalim Vam preljubi prijatelj moj, vrednik „Novic“, da ste dopuščali mojim spisom skozi cele štiri leta obširen prostor \*). Res je v mojih spisih tudi dosti plé, in za marsiktero verstico bi bolje bilo, da bi ne bila nikdar natisnjena bila; vendar tudi na svetlo spravljene zmote imajo svojo dobro stran. Sodba prijatlov in sovražnikov mi je pokazala, ktera pot je prava in ktera ni prava, in sedaj imajo spisi, posebno tisti od leta 1853 in 1854, v rokopisu vse drugo lice. Na zgodovinski strani svojega dela nisem ničesar v nemar puščal, ampak uvažaval sem izreke klasikov, kakor tudi preiskave novejših zgodovinoslovcev; na jezikoslovni strani pa sem se, kolikor je bilo mogoče, držal pravil, ktere so za primerjajoče jezikoslovje postavili najučenejši jezikoslovci, kakor: Bopp, Pott, Benfey, Kuhn, Grimm, Šafařík, Miklosič, Schleicher itd. Posebno pa sem pazil na mitologiško stran in se držal načel, kterih se deržijo najučenejši mitologi, kakor Creuzer, K. F. Herman, F. G. Welker, P. F. Stuhr, Gerhard, Otf. Müller, Preller itd. Indiški avatarizem, ktereга sem nekđaj tudi jez v slovanski mitologiji iskal, sem enkrat za vselej izpodil iz slovanske mitologije. Zmiraj sem gledal na občljivost mitologemov drugih ariških narodov, in sem se tako prepričal, da, kakor je jezik slovanski soroden z jeziki Indov, Perzov, Germanov, Gerkov, Litvanov itd., tako tudi so pervotine (Grundzüge) slovanske mitologije enake s pervotinami mitologije omenjenih narodov. Vendar, kakor imata jezik in vera teh narodov spet svojo posebnost, tako tudi jezik in vera starih Slovanov. Zato še enkrat prosim, naj poterpi vsak „kritikus“, pa tudi vsak, kteri bi željo imel kterikoli moj članek v nemščino prestaviti, do onega časa, v kterem celo delo bode na svetlo prišlo, kar ne bode več tako dolgo terpelo, ako ljubi Bog mi zdravje dodeli, ktero je pod tako težavnimi študijami res zelo oslabilo. Delo bode v slovenskem jeziku pisano, zato se priporočujem že sadaj podpori domoljubov. Mislím ga po poti naročbe (prenumeracije) v zvezkih na svetlo dajati, ker na enkrat si ga omisliti bi predrago bilo. Blizo sto slik (podob) posnetih iz rimsko-slovenskih kamnov bode terdenja moje razjasnovalo; da sem si jih oskerbel, nisem gledal ne na težavne poti ne na dnarne stroške.

Poslednjič pa še jedno besedo v porazumljenje.

Mojim spisom so sovražni ljudje podmetavali politiške namene. Naj prvi teh bil je duhovni sobrat, gosp. fajmošter R. Knabl, kteri me je v svoji knižuri: „Der angebliche Götter-Dualismus an den Votivsteinen zu Videm und Aquileja“. Gratz 1855“ oglašil za adepta tiste šole, ktera „den Panslavismus auf dem harmlosen Wege der Philologie anbahnen will“ in za „Vorkämpfer-a nationaler Lieblingsmeinungen“.

\*) Iz serca radi,—ker berž spoznavši neprecenljivo ceno važnih preiskav na tem poprej zapuščenem polji so si „Novice“ v čast šteje razglašati jih domovini v korist in slavo! Da pa so se zoper znanstvene preiskave oglašili lajavci „panslavizma“, nikar se ne čudite! Saj smo slišali celó nekega učitelja, kteremu krajnski jezik smerdi, čeravno mu krajnske potice prav dobro diše, grajati male fante s slovenskim „platetofom“ za „nevarne prihodnje panslaviste“, ker se morajo v šoli tudi svoj materni slovenski jezik učiti. Vred.

Drugi, kteri je mene in slovensko slovstvo posumljal, bil je Matija Koch v knižuri: „Ueber die ältesten Bewohner Oesterreichs und Baierns“. Leipzig 1856 \*).

Za tema gospodoma so začeli lajati gosp. Mone v celovški „Carinthii“ in v gradškem „Aufmerksame“ in dopisniki v lipškem „literarisches Centralblatt“, dalje kritikus Knabelnove knižurine v dunajskih „Oesterreichische Blätter für Literatur und Kunst“.

Zvesto prepričan, da vsak, kdor pozná moje spise, bode berž vidil hudo bno laž, ktero so omenjeni možje izkovali, in zaupajoč, da tudi visoka vlada pozná mojo zvestost do presvitlega Cesarja in verno ljubezen do moje slavne avstrijske domovine, nisem na to gerdo natolcevanje nič odgovoril. Pa našli so se verli prijatli resnice in sovražniki laži, kteri so se za mojo obrambo vzdignili, kakor vrednik „Novic“, gospodje dr. Klun, dr. Costa, gosp. fajmošter Hincinger, kterim se danes, na polji časnikarskem slovó jemaje, za to očitno zahvalujem.

Gerdim omrazovavcem pa rečem, da strele, ktere namene spušajo, se na nje nazaj obračajo. Teh mož od pervega do zadnjega — čuj učena Germania! — ne razume nobeden slovenski; nobeden ni bral ne ene verstice mojih spisov v izviru! Lahko tedaj sodiš, kaj imaš od njih kritike si misliti. Visoka vlada našega uzvišenega Cesarja ni še tudi dosihmal našla nobenega uzroka me posvariti, in ga tudi vprihodnje ne bode. Jaz sem kot duhovnik oznanovavec mirú, in se ne pečam s politiko. Al, kadar veljá se vzdigniti za ohranjenje zvestobe do presvetlega Cesarja in zderževanje moje avstrijske domovine sem se že, in se bodem spet, ako bi treba bilo, povzdignil z mogočno besedo in s ostrim peresom. Na poštemem potu znanstva in véd pa priznava slavna vlada vsakemu jeziku svojo sveto pravico, tedaj tudi — slovenskemu.

## Kratkočasno berilo.

Vreme preteklih let, ki so se pisale s števíko 57.

Nekteri ljudje, ki pridno po starih bukvah in časnikih šušmarijo, najdejo marsiktere starice, ktere radovedni svet ravno tako rad bere kakor novice.

Tako se je nekdo oglašil unidan v časniku „Schwäb. Merkur“, kteri je povedal, kakošne so bile letine v tistih preteklih stoletjih, ki so se pisale, kakor letošnje leto, s števílko 57. Ali je vse resnica ali ne, ne vémo; kratkočasno berilo je vsako pot.

Od leta 857 ne vé omenjeni zapisnik nič drugega povedati kakor od večkratnih potresov,—od leta 1057 pa, da so ognjeni kamni izpod neba na zemljo padali in da je bilo obilo snega in zima huda. — Tudi leta 1157 je bila zima ojstra in mesca majnika je padlo snega na debelo; poletje je bilo od konca vroče in suho; 1. julija pa je vstal silen vihar, ki je drevje metal in strehe odkrival, in deževalo je potem skor 6 tednov neprenehoma. 3. septembra so vidili v najjasnejšem vremenu 3 sonca in kmali potem 3 lune (to je tista znana prikazen od zraven-sonc in zraven-lun, ktero so, če se ne motimo, že tudi letos nekod vidili). — Leta 1357 so se ponavljali potresi že poprejšnega leta; žita je bilo malo, vino je bilo kislo. — Leta 1457 se je prikazala repata zvezda, in ponoči 10. majnika je padlo

\*) Kako grozno Matija Koch pri svojih rojakih sluje, se vidi iz pretresa njegovega proti meni pisanega dela v „Beilage zu Nr. 12 der „Allgemeinen Zeitung“ 12. Jänner 1857 str. 186, kjer se o njegovi jezikoslovni znanosti, tako govori: „Wenn man sieht, welche gigantische Gerüste die Heerführer dieser Wissenschaft (vergleichenden Sprachforschung) aufschlagen, so wird man gewiss immer bedenklich, so oft man spät anfangende Dilettanten wie Herrn Mathias Koch — dem selbst der deutsche Schulsack fehlt — als Reformatoren im grössten Stile auftreten sieht“ itd. Pis.

snega debelo, po silnem dežji je nastopila suša; žito je malo plenjalo; jesen pa je bila lepa in jesenski pridelki dobri. — Poletje 1557 je bilo mokro, vino kislo. — Leta 1657 je za merzlim januarjem sledil tako gorak svečan (februar), da je sadje in terta hitro pognalo, al mraz od 21. do 28. aprila je zelo škodoval; poletje je bilo deževno; o grojzdnem cvetju je mraz pritisnil, vino je bilo kislikasto, pa v sodih se je popravilo; žita je bilo srednje mero. — Mesca majnika 1757 se je prikazala repata zvezda; zima je bila mehka, poletje do srede avgusta gorko, potem pa do jeseni dežja veliko; žita precej, vina srednje mero.

Tako je bilo. Kakošno pa bo 1857 — bomo drugo leto ob tem času povedali, če bomo živeli.

### Zgubljeno sopet najdeno.

Znano je, kako marsiktera ženska kljubuje in nagaja, ako ji vse po njeni volji ne gré. Gorjé možu, kateri tako merdanjo ima, da se potuhne in včasih po več dni ž njim ne pregovori. Primerilo se je v nekem kraji, da si mož in žena zavoljo male stvarce tako navskriž prideta, da žena cel teden ž njim besede ne pregovori. Kar jo je vprašal, bilo je le bob v steno. Tako obnašanje je moža zelo grizlo; vendar ji ni hotel z gerdo jezika odpreti. Misli in misli, kako bi terdovratnici jezik omajal, in tole si zmislil: Nekega dne, ko je lepo sonce sijalo, vzame svečo, prižgè luč, in hodi po hiši semtertje, kakor da bi bil kaj prav posebnega iskal. Žena ga debelo gleda, kaj da ima, in ni se mogla zderžati, da bi ne bila ust odperla in ga ne poprasala: kaj da iše? — „Hvala Bogu!“ — se mož oglasi — „menil sem, da si jezik zgubila, pa vidim, da ga vendar še imaš“. Svojoglavna butica se ni mogla smeja zderžati in to je pomagalo. Nikoli več ni kljubovala. J. Gnez.

### Novičar iz avstrijskih krajev.

**Iz Reke 24. jan.** Če je vreme tako nenavadno, kakor smo ga doživeli poslednje dni v Reki, je gotovo pomina vredno. V četrtek 22. t. m. je začelo deževati in silno je noč in dan nalivalo. Voda Rečine je zelo narastla. V petek popoldne pa se je začelo od Bakra temniti in črni oblaki so se berž po reški okolici raztegnili ter beli dan v noč premenili. Okoli štirih popoldne je jela silna toča padati in strašen vihar je vstal. Ko je toča nehala, se je ploha vlila in skoraj do polnoči je v enomer lilo. Pa to ni, čemur se čudim, ampak to, da je celi večer 5 ur tako gromelo in se bliskalo, da je bilo groza. Malo kak poletensk vroč dan se sliši kaj takega, kakor je bilo pretekli petek v naši okolici. Strela za strelo je švigala po nebu. Ena je udarila v neki brod v ladjostaji in je odnesla naj višjemu drevesu z železom okovani verh in potem je v morje šinila. Druga je pa udarila v mestni zvonik, in je velikemu na strehi stoječemu cesarskemu orlu eno perutnico odbila. Udarila je tudi blizu Grobnika, kakor se pripoveduje, v voznika, ki je pred vozom šel in ga strašno ranila, vendar je upanje, da se bo ozdravil. Konja sta pa pri ti priči poginila. Tudi se pripoveduje, da je strela na Pehelnih, pol ure od Reke na teržaški cesti, kravo v hlevu ubila in mladenču blizu nje spijočemu roko hudo ranila. Vendar se ni hlev užgal. Tudi v Teržaški zvonik je udarila in uro poškodovala. Da ob kratkem rečem: mali kako poletje je strela toliko škode naredila kot pretekli petek. Ali ni tako vreme kaj čudno o terdi zimi — o sv. Pavlu? Rad bi vedil, ali je to hudo nevreme tudi po drugih krajih razsajalo? Najdajmo se, da nam bodo „Novice“ o tem kaj naznanile\*). Stara govoricica je, da, ako zgodaj nevihta in blisk razsajata, se ima dobra letina pričakovati. Bog daj! Bilc.

\*) V Ljubljani in kakor smo slišali tudi na Gorenskem se je v petek in v saboto ponoči bliskalo (brez groma), pa tudi deževalo je; v saboto dopoldne je med dežjem in po dežji snežilo. Naj pri ti priliki povémo, kar smo te dni zastran groma in bliska v severni Ameriki in na otoku Kuba brali; gosp. Andrej Poey

**Iz Ložke doline 24. jan.** — Vaših misel, gosp. Danski! ki ste jih razodeli v 6. listu, je tudi Šnepersko oskerbnistvo. Tudi se je zadnje tri leta posebno sadjoreje priprijelo in je okoli grajšine pri potih, stezah in med njivami čez tri sto mladega in mnogoverstnega drevja posadilo, in ga bo še več, ako Bog dá! Pri Podobu na grajšinski pristavi zraven ceste je pa drevja nasaditi dozdej še zavoljo tega odlašalo, ker se pri nas še zmiraj taki hudobneži nahajajo, ki v eni noči pokončajo, kar je marljivi gospodar z velikim trudom in velikimi stroški vsadil. Tak človek je res huji od peklenšeka, ki brez vsega lastnega dobička drugim škodo, jezo in žalost dela. Da bi hudobnež v pest prišel, bi še bilo; zaslužen kaznen bi gotovo prejel, — al kako ga loviti brez čuvaja; pa saj se takega potepuha še čuvaj boji. Okoli grajšine je pa lože paziti podnevi in ponoči, ker je blizo, — al ravno med Podobom in Starim tergom je to težko. Pa sčasoma misli tudi tukaj oskerbnistvo z drevjem poskusiti (enkrat se mora začeti, ker dober izgled največ izdá), pa s tepkami, za ktere je naš kraj bolj ugoden, kakor za murbe, ki bi pri nas berž ko ne pozeble. — Pač potrebna je sadjoreja pri nas! Marsikak krajcar bi bil več v Ložki dolini, ki bi se za sadje potegnil, ker imamo priliko ga prodati v bližnji Terst ali v Ljubljano, kamor ne bo deleč po železnici. Al žalostno je, namesto da bi pri nas kmetje sadje sadili, raji pozimi češpljevo drevje za kurjavo sekajo!! — Drugikrat mislim kaj več od sadjoreje govoriti, kako bi se dala pospešiti.

Dragotin, oskerbnik.

**Iz Železnikov 25. jan.** „Novice“ med drugim pogostoma govorijo tudi od pogojsdevanja pustih kamenitih krajev in so nam donesle o tej zadevi že marsikak dobersvèt. Tudi jez se že dolgo pripravljam povedati o tem nekaj, kar je gotovo vredno očitne hvale, pa ne le hvale same, temuč tudi pridnega posnemanja.

Ako popotnik potuješ po naši škofjološki okrajni, vidiš na več krajih ob kantonski cesti po 5, 10 itd. hrastičev prav prijazno in veselo rasti. Kaj pač pomeni to? Bom koj povedal. Naš prečastiti okrajni predstojnik gospod Janez Pajk so lansko leto vsem staršem, katerih sinovi so bili začasno vojašine oprosteni, naročili, naj za to vsak po 5 lepih hrastičev ob cesti vsadi. Ljudje so lepo in urno ubogali. — Ako se bo tudi vprihodnje vsako leto zgodilo (česar upamo), bomo dobili, skoraj nevedoma kdaj, v malo letih ob celi cesti zal hrastev drevored, kar bo dajalo deržavi sčasoma obilo lesenine, cesti nerazdjavne deržaje, ob hudi poletni vročini ljudem in živini hladivno senco, in verh tega še kmetom kolikor toliko stelje. Tako početje zasluži, da se očitno omeni in po svetu priporoča. Čast toraj, komur čast! — Potres na sv. Silvestra večer 1. l., kakor so ga že „Novice“ omenile, smo tudi pri nas čutili. Pretekli petek in saboto pa se je ponoči tako bliskalo, da bi bili kmali mislili, da se je pratikar zmotil in sv. Jakoba napak v pratiko postavil. J. Levičnik.

**Iz Ljubljane.** \* Kar se pratika piše v Ljubljani, se ni nikoli še kaj takega zgodilo kakor te dni. Da jo je kak študent ali kdo drug svoji gospodinji ali hišniku, kjer je stanoval ali hrano (košto) imel, brez plačila potegnil, se je večkrat že primerilo, ni tedaj nič novega, — al da bi jo bila popihala gospodinja svojim fantom, to je novica, ki je v Ljubljani še nima para. Ni davnej kar pride 10 študentov (toliko jih je imela samičica pod svojim ljubeznjivim krilom!) opoldne po šoli v svoje stanovanje domú, — al od

(iz Havane) je lani v zboru pariške akademije pravil, da v teh krajih se bliska in gromi vsaki letni čas, najbolj pa poleti, in da huda ura je skor vselej z viharjem združena. Ker pa v teh deželah večkrat treši v ljudi in živino, je povedal gosp. Poey tudi, kako oživljajo tam ljudi in živali, ki jih je strela omertudila. Po celem (nagem) životu jih polivajo z merzlo vodo, in če je treba celo uro, dokler se ne zavejo. Tako so prepričani, da polivanje z merzlo vodo pomaga, da je to prva in pglavitna pomoč pavsod. Dobro je, ako si tako lahko pomoč zapomnimo v sili. Vred.